

УРСУЛА ЛЕ ГУИН ПОСОКАТА НА ПЪТЯ

Превод от руски: А. Грозданова, 1982

chitanka.info

Край магистрала №18 в щата Орегон, южно от обиколния път за Мак Минвил, има едно дърво. Миналата година от него се открише голям клон, но това не наруши величествеността му. Да се минава край него се налага няколко пъти в годината, но то никога не се уморява с достойнството и умението на стар майстор да служи на Относителността.

Те не винаги са били толкова взискателни. Някога не ни принуждаваха да се движим по-бързо от галоп и дори това се случваше рядко. Най-често беше лек тръс. Истинско удоволствие бе да се приближаваш до пешеходец. Времето стигаше да се изпълни всичко както трябва. А той, както обикновено правят хората, движеше ръце и крака, гледайки пътя пред себе си, а по-често встрани или право към мен. Аз се приближавах до него бавно и незабележимо, израствайки все повече и повече, съгласувах скоростта на приближаването и скоростта на нарастването по такъв начин, че точно в оня миг, когато аз от мъничко петънце израствах до пълните си размери — тогава бях шестдесет фута — се оказвах редом с човека; надвесвах се над него, приемах заплашителни размери, издигах се над него, обгръщайки го с гъстата си сянка. Но той не се плашеше. Дори децата не се бояха, макар че ме гледаха очаровани, когато минавах край тях и започвах да ставам по-малък.

Случваше се някой от възрастните да ме задържи при срещата, лягаше в краката ми, като опираше гръб в мен, и дълго лежеше така. Не съм и мислил да протестирам. При мен има чудесен хълм, от който се вижда надалеч, има ласкаво слънце, хубав вятър — защо да не постоиш спокойно някой и друг час. Нали това е само относителна неподвижност? Достатъчно е само да погледнеш слънцето, за да разбереш колко бързо всъщност се движиш; и при това растеш непрекъснато, особено лете. Винаги ме е трогвала тяхната доверчивост, когато заспиваха в краката ми, позволявайки ми да се облегна на тях, такива малки и топли. Хората ми харесваха. За разлика от птиците те рядко даряваха нас, дърветата, с изящество и все пак ги предпочитях пред катеричките.

Тогава конете работеха при хората: и това също ме радваше. Особено ми харесваше ситния тръс — в този ход аз постигнах

съвършенство. Ритмичните движения нагоре и надолу, съчетани с пулсиращо нарастване, поклащане и пикиращи скокове, създаваха илюзия за полет. Галопът не беше толкова приятен. Той е по-рязък, неравномерен, струва ти се, че се мяташ от поривите на силен вятър, като младо дръвче. При това всичко: и бавното приближаване и израстване, и самият миг на надвесването, после бавното отстъпване назад, и смаляването — всичко това при галопа изчезва. В него трябва да се хвърляш стремглаво! Човекът биваше толкова зает с ездата, а конят — с бягането, че дори не намираха свободно време да ме погледнат. Впрочем, това се случваше рядко. Нали и конете са смъртни и като некоренени същества лесно се уморяваха; е, хората не ги уморяваха, ако не бързаха по неотложна работа. Като че ли тогава те май че и нямаха толкова много бърза работа.

Много години изминаха от последното ми галопиране и да си кажа правичката, не бих имал нищо против да опитам още веднъж. Все пак в него има нещо енергично-въодушевяващо.

Спомням си, как видях първия автомобил. Както почти всички ние, помислих го за смъртно некоренено същество от някакъв нов за мен вид. Бях малко учуден, тъй като мислех, че за сто тридесетте и две години от живота си съм изучил цялата местна фауна. Новото винаги вълнува, просто защото е ново и аз внимателно следях това същество. Приблжих се до него доста бързо, преди бих казал в ситен тръс, но ходът беше друг, съответстващ на непривлекателния на това създание — неудобен, на скокове, накъсан. Само след две минути обаче, преди да бях пораснал и с един фут, аз вече знаех, че това не е смъртно същество — вкоренено, некоренено или каквото и да е друго. То беше направено от хората, както каруците, в които впрягаха конете. Да си призная, помислих, направено е толкова лошо, че щом преваля хълма на запад, повече няма да се върне и с цялата си душа се надявах на това. Защото това друсачо галопиране не ми достави никакво удоволствие. Но то започна да се движи по разписание, към което по силата на обстоятелствата трябваше да се придържам и аз. Всеки ден в четири часа трябваше да се приближавам до него, когато то, друсачо и тресящо се се появяваше от запад, да нараствам, да се надвесвам над него и отново да се смалявам. А в пет отново трябваше да се връщам от изток със заешки подскоци — съвсем несериозна работа за моите шестдесет фута — да се клатя на всички страни до тогава, докато най-

сетне не успях да се отърва от това малко противно чудовище, да се отпусна и да подложка клоните си на полъха на вечерния ветрец.

В автомобила винаги бяха двама: млад мъж зад кормилото и недоволна възрастна жена, загърната в кожи, на задната седалка. Може би разговаряха помежду си, но аз никога не чух и думичка. Бил съм свидетел на много разговори по пътя през тези дни, обаче нито един от тях не бе роден в тази машина. Отгоре тя беше открита, но произвеждаше такъв силен шум, че заглушаваше всякакви гласове, дори песничката на заселилия се в мен тази година врабец. Шумът бе също така отвратителен, както друсането.

Принадлежа към семейство с твърди принципи, което притежава чувство за собственото си достойнство. На нас, брястовете, девизът ни е „Чупя се, но не се навеждам“ и аз винаги съм се старал да го спазвам. Когато тази обикновена механическа дреболия ме заставяше да скачам и да се друсам, това, разбирате ли, засягаше не моята лична гордост, а фамилната ми чест.

Ябълките в овощната градина, която се намира в подножието на хълма, очевидно не протестираха; впрочем покорството е в природата им. През измивалите столетия техните гени са били изменени от хората. Освен това у тях надделява стадното чувство — нито едно овощно дръвче не може да притежава истинско собствено мнение.

А аз държа на мнението си.

Бях много доволен, когато автомобилът прекрати набезите си. Цял месец го нямаше никакъв и цял месец с радост ходех за хората, бягах в тръс за конете, дори се движех на подскоци, щом видех някое дете, хванало се за ръката на майка си, и се мъчех, макар и не съвсем успешно, да остана във фокуса на погледа му.

Но следващия месец — беше септември, защото лястовиците бяха вече отлетели — се появи друга кола, нова, и неочаквано повлече и мен, и пътя, и нашия хълм, и градината, и полето, и покрива на фермерската къща, подхвърляйки и друсайки ни от изток на запад. Движех се по-бързо, отколкото при галоп, по-бързо от когато и да било по-рано. И едва успял да се надвеса, бивах принуден отново да се смъквам до земята.

На другия ден се появи още една.

От година на година, всяка седмица, всеки ден те ставаха все по-обикновено явление. Редът на Нещата ги погълна в себе си и те

станаха негова главна черта. Отново павираха пътя, разшириха го и го покриха с нещо много гладко и противно, което приличаше на слузта, която отделят охлювите; по него нямаше нито коловози, нито локви, нито камъни; нямаше цветя и сянка. Преди по пътя се срещаха най-различни дребни невкоренени същества — щурчета, мравки, жаби, мишки, лисици и разни други животинки. Общо взето, те бяха твърде дребни, за да се движа за тях — не биха могли и да ме видят добре. Сега, добили опит, повечето от тях избягваха пътя, другите биваха мачкани от колелата. Много зайци загинаха пред краката ми точно така. Благодарен съм на съдбата, че съм бряст и че макар вятърът да може да ме изтръгне от корен, макар че могат да ме отсекат или отрежат, никой не може да ме смачка.

Ново, високо майсторство се искаше от мен, когато на пътя се появяваха едновременно няколко автомобила. Едва се бях вдигнал над тревата като тъничка пръчка, когато ясно разбрах главната хитрост при движението в две посоки едновременно. Усвоих я без особени размишления, просто по силата на обстоятелствата: когато видях пешеходец, който идваше от изток, и конник от запад. Трябваше да се движа в двете посоки едновременно и тъкмо това направих. Мисля си, че именно това ние, дърветата, правим без всякакви затруднения. Независимо от вълнението успях да мина край конника, а после да се отдалеча от него, докато в същото време още се приближавах, клатушкайки се към пешеходеца, и го подминах (тогава не можеше да става и дума за надвесване), едва когато изчезнах от полезрението на конника. В този първи опит, когато аз, още толкова млад, успях да направя всичко правилно, бях горд със себе си, макар че всичко това не беше чак толкова сложно. От тогава съм извършвал това безброй пъти, дори на сън. Но замисляли ли сте се, какво майсторство се иска от едно дърво, когато то трябва едновременно да нараства, но с различна скорост и по по-различен начин за всеки от четиридесетте автомобила, които се движат в противоположни посоки, и в същото време да се смалява за четиридесет други, без обаче да забравя да се надвесва над всеки от тях в нужния миг? Минута след минута, час след час, от съмване до залез и дори в тъмнината на нощта?

А моят път не почиваше никога, той работеше цял ден под почти непрекъсващия поток от автомобили. Той работеше и аз също работех. Вече не се друсам и подскачах, но трябваше да бягам все по-бързо и

по-бързо, да раста с чудовищна скорост, да надвисвам и да се свивам в нищо за миг. Все в бързане, без да имам време да се порадвам на движението, без почивка, отново и отново, отново и отново.

Много малко шофьори си даваха труд да ме погледнат дори бегло. Изглеждаше, че те изобщо нищо не виждат. Просто пулеха очи и гледаха пътя пред себе си. Май вярвах, че се отправят нанякъде и се стремят към нещо. На автомобилите им отпред бяха прикрепени малки огледалца, в които те от време на време поглеждаха, за да видят мястото, където вече са били, след което погледът им отново се изцъкляше, прикован в пътя пред тях. А пък аз си мислех, че само бръмбарите се заблуждават така. Бръмбарите всякога бързат и никога не гледат нагоре. Винаги съм имал страшно лошо мнение за бръмбарите.

Признавам, че в благословената тъмнина на нощите, когато луната не посребряваше короната ми, а аз не закривах с клоните си звездите, когато можех да си отдъхна, понякога сериозно си мислех да престана да изпълнявам дълга си пред общия Ред на Нещата — да престана да се движа. Е, не съвсем сериозно. Само наполовина. Просто от умора. Но щом дори глупавичката върбичка в подножието на хълма съзнаваше дълга си и подскачаше, засилваше се, израстваше и се смаляваше за всеки автомобил по пътя, то как аз, брястът, мога да не го изпълнявам? Честта задължава и всяко мое семе знаеше своя дълг.

Ето вече петдесет или шестдесет години изминаха от времето, когато, съгласявайки се да подкрепям Реда на Нещата, аз внесох своя дял в поддържането на илюзията у хората, че те се движат нанякъде. И бих бил радостен, да я поддържам и по-нататък. Но се случиха такива страшни събития, че искам да изразя своя протест. Не съм против това да се движа в две посоки едновременно, да раста и да се смалявам в едно и също време, дори да се нося с противоестествена скорост от шестдесет или седемдесет мили в час. Готов съм да продължавам това, докато не ме отсекаат или докато не ме изкоренят. Това е моята работа. Но гневно протестирам срещу превръщането ми в нещо вечно.

Вечността не е моя работа. Аз съм бряст — ни повече, ни по-малко. Имам си задължения и ги изпълнявам. Имам си радости, които ми носят наслада (макар че станаха по-малко, защото птиците намаляха, а вятърът престана да е свеж). И макар че могат да ме

наричат дълголетник, аз съм временен, това е мое право. Моята привилегия е да съм смъртен. И точно нея ми отнеха.

Това се случи миналата година в една дъждовна мартенска вечер.

Както винаги пътят се гърчеше под вълните на автомобилите, които се движеха с голяма скорост в двете посоки. Бях толкова зает да се нося край тях, да израствам, да надвисвам, да се смаявам, а тъмнината настъпваше толкова бързо, че не разбирах веднага какво стана. Шофьорът на един от автомобилите явно бе почувствувал, че потребността му „да стигне някъде“ е изключително неотложна и затова се опита да изпревари колата пред него. Тази маневра изисква временно отклонение от Движението на Пътя и отместване в отдалечената страна, която обикновено се движи в другата посока (нека ми бъде позволено да изкажа възхищението си от уменията на пътя да изпълнява такива маневри, които съвсем не са толкова прости за едно неживо същество, направено от човек). Но друг автомобил се оказа съвсем близо до бързация в момента, когато той смени страната — право пред него; а пътят не можеше да направи нищо — и без това беше претъпкан. За да избегне сблъскването с насрещната кола, бързацият автомобил изцяло промени посоката на пътя, като се обърна на север по собствено желание и ме принуди да скоча право върху него. Нямах друг избор. Наложих ми се да се хвърля срещу него с огромна скорост от 85 мили в час. Излетях нагоре във въздуха и увиснах над него — чудовищен, огромен, повече от всеки друг път. А после ударих колата.

Загубих солиден къс кора и парче от стеблото си. Но в мястото на удара обиколката ми беше почти девет фута, затова ударът не ми причини значителна вреда. Клоните ми полетяха нагоре, миналогодишното гнездо на птицата присмехулник падна и аз застанах потресен. Това беше единственият случай в живота ми, когато казах нещо на глас.

Автомобилът издаде ужасен звук. Той беше напълно изпотрошен от моя удар, буквално смачкан.

Шофьорът не успя да каже нищо: убих го моментално.

Протестирам не срещу самия факт. Стана това, което трябваше да стане — трябваше да го убия. Нямах избор, затова не съжалявам. Но протестирам срещу това, самата мисъл за което е непоносима за мен. В мига, в който скочих срещу него, той ме видя. Най-после той погледна

нагоре. Видя ме такъв, какъвто никой досега не ме е виждал — дори децата, дори хората в онези дни, когато още гледаха заобикалящия ги свят. Той ме видя изцяло — и повече нищо и никога не видя.

Видя ме през призмата на вечността. Сбърка ме с вечността. А тъй като умря в мига на лъжливото видение, което никой вече не може да промени, аз съм увековечен в този образ.

Колко непоносимо е това! Аз не съм в състояние да поддържам тази илюзия. Нека хората не искат да разберат Относителността на явленията, но те са длъжни да се отнасят към тях с разбиране.

Ако Редът на Нещата изисква това, аз ще убивам шофьорите на автомобилите, макар че обикновено от брястовете не изискват изпълнението на подобен дълг. Но да ме принуждават да играя ролята не само на убиец, но и на смъртта — е несправедливо. Защото аз не съм смърт. Аз съм живот: аз самият мога да умра.

Ако те искат да съзерцават смъртта очи в очи — това си е тяхна работа, а не моя. Не желая да играя ролята на Вечността за тях. Нека не се обръщат към дърветата, когато искат да умрат. Ако искат да видят смъртта, нека се вгледат в себе си и потърсят корените ѝ в душите си.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
12/1982 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.